

Megjelenik
minden hó 15-én
három-négy ivnyi
tartalommal.

AKADÉMIAI ÉRTESÍTŐ

Szerkesztő-
s kiadóhivatal a
Magyar Tudom.
Akadémiában.

SZERKESZTI

HEINRICH GUSZTÁV.

XIX. KÖTET.

1907. Április 15.

4. FÜZET.

Jules Oppert kt. emlékezete.

(Felolvasta *Kégl Sándor* lt. 1907. febr. 25.)

Korunk egyik legkiválóbb tudósát veszítettük el Oppert Gyulában. Megilletődéssel ejtjük ki e nevet. A XIX. század nyelv-tudományi felfedezéseinek legnagyobbika fűződik hozzá. Úttalan utakon haladott ő. Minden lépés előre egy-egy győzelmes csatát jelentett, melyet nagy tudása mellett lángeszének divináló erejével vívott meg. A tudomány harcosa volt a szó legteljesebb értelmében. Segített vilárosságot vetni az évezredek titokzatos homályába s ezért neve be van írva örök időkre a tudomány aranykönyvébe. A tudós sorsa az elfeledtetés. Elfeledjük a tudomány történetén járó munkásait, bármily derék hasznos munkát végeznek is, egyedül a felfedezők, az úttörők emléke él örökké. Az ékiratok geniális megfejtője, Grotefend, valamint Rawlinson és Hincks mellett neki köszönhet legtöbbet az assyriologia. Tiszteletői elnevezték őt a francia assyriologia atyjának.

Igazi atyja is volt ő az assyriológiának, melyet ő nevelt nagyra Franciaországban. És Oppert az ember épp oly meglepően eredeti volt, mint Oppert a jeles assyriologus. Csupa láng, csupa lelkesedés és őszinteség. Véleményét bátran kimondta mindenkor. Az opportunitás nem szerepelt az ő szótárában. Ha kedvenc tárgyáról esett szó, szép vonásai fölélénkültek, a szeme csak úgy izzott, égett, mozgott, beszélt hévvel, tüzzel, mint a hajdani Izrael prófétái. Jellemző az a kijelentése, melyet Heidelbergben, a Babel-Bibekérdés izgalmas napjaiban tett volt: „A saját határozott meggyőződésünket, melyre beható lelkiismeretes tanulmányozás után jutottunk, nemcsak hogy szabad, de kötelességünk is ismertetni“. Felvilágosult szelleme nem akadályozta őt azért abban, hogy a bele nevelt mélységes vallásos érzületet mindvégig megőrizze.

A háborítatlan lelki egyensúly meglátszott egész valóján. Dolgozott folyton, egy percre sem szűnt meg szellemi tárházát gyarapítani és kutatni. A hevesen gestikuláló nyughatatlan tanár higgadt, hajszálhasogatásig pedans tudós lett, mihelyt a dolgozó-

Jegyzőkönyvi melléletek.

A nemzetközi segédnyelv kérdése.

Couturat párizsi tanár m. é. december hó 22-én Akadémiánk főtítkárához számos melléklet közlésével intézett levelében Akadémiánk figyelmét azon bizottság törekvésére óhajtja irányítani, mely „*Délégation pour l'adoption d'une langue auxiliaire internationale*“ néven az 1900-iki párizsi világiállítás idején alakult. Mint neve is mutatja, e bizottság azt az évszázadok óta ismételen felmerült eszmét tűzte ki feladatául, hogy a nemzetközi érintkezés megkönnyítésére egy mesterséges köznyelvet alkosson. A bizottság e feladat valóvá tételének módozatait egy „*Déclaration*“-ban foglalta össze, melynek alapján ez idő szerint már több mint száz társulat képviselteti magát a Délégationban, és közel 800 főiskolai tanár és író helyeslően járult hozzá a tőlük kívánatosnak elismert programhoz. Köztük a tudomány kiváló neveivel is találkozunk; leginkább azonban természettudósokéival. Mint nyelvész-aláírót *Schuchardt*ot kell megemlítenem, ki a segédnyelv létrejötte mellett egy külön, a bécsi Akadémiához hivatalosan intézett jelentésben emel szót, mely francia fordításban a melléletek közt található. Magyar részről a *Déclaration* aláírói közt találjuk Apáthy, Bálint Gábor, Borbás Vincze, Fábinyi, Farkas, Klug, Richter, Szádeczky Gyula kolozsvári egyetemi tanárokat és Stein Lajos kultagunkat.

Az I. osztály f. é. január hó 9-én tartott üléséből Couturat tanár átiratát és összes melléleteit véleményadás végett nekem adta ki. Bizonyára nem tévedek, midőn abból a föltevésből indulok ki, hogy a t. osztály a Couturat átiratának ötletéből nem azt várja tőlem, hogy a czélul kitűzött mesterséges nyelvről, vagy mint most nevezik „segítő nyelvről“ (*langue auxiliaire*) mint a gondolatok nemzetközi közlését elősegítő nyelvi eszközzel a *nyelvtudomány* szempontjából adjak véleményt. Nem hiszem, hogy a kérdést ily szempontból ez alkalommal megbeszélés tárgyául kitűzni óhajtának. Nem is erre terjed Couturat úr átirata; hanem a következő két dologra:

Először is: hogy Akadémiánk a fent említett bizottság megalkulásáról tudomást szerezvén, — kétségkívül kiküldötteink útján — arra hasson, hogy az Akadémiák Szövetségének jövő májusban Bécsben tartandó sessiója a nemzetközi segédnyelv ügyét kedvező elbánásban részesítse és a Délégation működését pártolásába fogadja;

másodszor: hogy az iratokhoz mellékelte és, mint már említve volt, számos aláírással ellátott Déclaration-t tagjainkkal — már mint egyénekként — közöljük és ezáltal nekik az egyéni csatlakozásra alkalmat adjunk.

C. úr e kérelmét bőven támogatja annak fejtegetésével, hogy éppen a mi sajátos nyelvi körülményeink közt, nekünk még inkább mint valamely elterjedt világnyelven beszélő nemzetnek érdeklünkben volna, hogy tudományos munkáink terjedését egy ily segédnyelv elfogadása által előmozdítsuk; így csakis *egy* idegen irodalmi nyelvvél állnánk szemben és nem kellene 3—4 nyelvvvel birkoznunk. Munkáinknak ez egy nyelven történő közlése azokat egy csapással az összes világirodalom közkincsévé tenné.

Az első sorban említett óhajtsárról az a véleményem, t. osztály, hogy — nem szólván már most arról a kérdéstről, vajjon az ily mesterséges nyelv a pusztá formulákon túl képes-e élő gondolatvilágunk tolmácsaként hatni — a segédnyelv használata a legjobb esetben a tudományos érintkezés pusztán *gyakorlati* kérdése; csakis ily szempontból van is feltéve. Azt hiszem, nem az Akadémiák Szövetségének dolga a kérdés mai előkészítő stadiumában vele érdemlegesen foglalkozni. Ha a Délégation megcsinálja a maga új nyelvét, kinekinek módjában lesz, élni vele, ha ugyan képes rajta gondolatait és érzéseit igazán kifejezni és terjeszteni. De a dolog végrehajtását még is inkább a gyakorlati életfeladatok embereire kell hagyni, kik egy minden életfejlődés és historiai kapcsolaton kívül álló nyelvtalálmánynyal talán boldogulhatnak. Ha elkészülnek vele, majd megválnak, hogy élhetnek-e vele az akadémiák is.

Egyszóval, bár delegátusaink véleménysszabadságát e kérdésben nem óhajtuk korlátozni, nem pártolhatjuk, hogy az Akadémiák Szövetsége e mozgalomban résztvegyen.

Más állást foglalhatnánk, ha a mozgalomnak az volna a célja, hogy a nagy élő historiai világnyelvek közül az egyiket vagy a másikat, akár a francziát, a németet vagy az angolt fogadják el a tudományos érintkezés világnyelvéül. Ez esetben komoly megfontolás tárgyává tehetnők a kérdést a magunk speciális szempontjából. De a kérdés ily irányban nincsen kitűzve, sőt úgy látszik, a nagy nemzetek versengése az érvényes közmegegyezés lehetőségét már eleve is kizártnak mutatja.

C. úr másik megkeresését okvetlen teljesítenünk kell. A főtitkár úr megtalálja a módot arra, hogy az iratokhoz mellékelte aláírási íveket tagjaink keze ügyébe juttassa, hogy bármely tagtársunknak módjában legyen egyéni hozzájárulását aláírásával kifejezni. Ezzel Akadémiánk, mint testület, nem lép ki semleges helyzetéből.

Budapest, 1907 február 1-én.

Goldziher Ignác.